

Article Info/Makale Bilgisi

✓Received/Geliş:02.03.2020 ✓Accepted/Kabul:08.06.2020

DOI: 10.30794/pausbed.696867

Araştırma Makalesi/ Research Article

Kiraz, S. (2020). "Türk Dış Politikasının Bir Süreklilik unsuru Olarak Barış Operasyonlarının İncelenmesi" *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sayı 41, Denizli, s. 384-399

TÜRK DIŞ POLİTİKASININ BİR SÜREKLİLİK UNSURU OLARAK BARIŞ OPERASYONLARININ İNCELENMESİ

Samir KIRAZ*

Özet

Çok uluslu barış operasyonları, uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması hususunda modern uluslararası sistemin izin verdiği ve en yaygın biçimde kullanılan araçların başında gelmektedir. 70 yılı aşkın süredir düzenlenmeye devam eden barış operasyonlarına yönelik, süreç içerisinde çatışmaların niteliğinde yaşanan dönüşümlere ve "barış" düşüncesinin geçirdiği evrime bağlı olarak bir dizi reform yapılmış ve bu operasyonlar, günümüzdeki çok amaçlı ve çok yöntemli haline gelmiştir. Operasyonlara BM ve diğer uluslararası ve bölgesel örgütler ile çok sayıda devlet katılım göstermiştir. Katılımcı ülkelerden bir tanesi olarak Türkiye de barış operasyonlarına önemli destek sağlamıştır. Bu çalışmada, Türkiye'nin barış operasyonlarına katılımı; tarihsel ve nedensel bağlamlarda analiz edilmektedir. Türkiye'nin, güvenlik stratejilerinde yaşanan değişimlere bağlı olarak, barış operasyonlarına katılımının hem içerik hem de yoğunluk bakımından farklılık gösterdiği çalışmanın temel iddiasıdır. Bu bağlamda, Türk dış politikasında bir süreklilik unsuru olarak görülen barış operasyonlarına katılımın realist bir bakış açısıyla açıklanabileceği ve Türkiye'nin çıkar odaklı bir anlayış benimsediği çalışmanın başlıca sonucudur.

Anahtar Kelimeler: Çatışma, Barış Operasyonu, Türkiye, Güvenlik Stratejisi, Çıkar Odaklılık.

ANALYZING THE PEACE OPERATIONS AS A CONTINUITY OF TURKISH FOREIGN POLICY

Abstract

Multinational peace operations are one of the most widely used tools allowed by the modern international system to ensure international peace and security. A series of reforms have been made regarding peace operations depending on the transformations in the nature of conflicts and the evolution of the idea of "peace". The UN and other international and regional organizations, and numerous states have participated in the operations. Turkey, which is one of the participating states, has also provided significant support to peacekeeping operations. In this study, Turkey's participation in peacekeeping operations is analyzed in historical and causal contexts. The main claim of the study is that Turkey's participation in peacekeeping operations, depending on the changes in its security strategy, has changed in terms of both content and density. In this context, the main result of the study is that due to adopt an interest-oriented strategy, Turkey's participation in peace operations, which is seen as a continuity factor in Turkish foreign policy, can be explained from the realist perspective.

Keywords: Conflict, Peace Operation, Turkey, Security Strategy, Interest-oriented.

* Dr. Öğr. Üyesi, Hitit Üniversitesi, İ.İ.B.F. Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi, ÇORUM.
e-posta: samikiraz@hitit.edu.tr, (orcid.org/0000-0002-6987-9856)

GİRİŞ

Modern uluslararası ilişkiler sistemi, İkinci Dünya Savaşı sonrasında kurulan Birleşmiş Milletler'in Şartı'nda belirlenen esaslar ve kurallar üzerine inşa edilmiştir. Mevcut sistemin ve araçlarının temel hedefi olarak uluslararası barış ve güvenliğin korunması belirlenmiş ve bu husus, Şart'ın birinci maddesinde şu şekilde kaleme alınmıştır: "Uluslararası barış ve güvenliği korumak ve bu amaçla: barışın uğrayacağı tehditleri önlemek ve bunları boşa çıkarmak, saldırı ya da barışın başka yollarla bozulması eylemlerini bastırmak üzere etkin ortak önlemler almak ve barışın bozulmasına yol açabilecek nitelikteki uluslararası uyuşmazlık veya durumların düzeltilmesini ya da çözümlenmesini barışçı yollarla, adalet ve uluslararası hukuk ilkelerine uygun olarak gerçekleştirmek" (BM Şartı, 1. Md. 1. Fk.). Bununla birlikte, yeni sistemle getirilen en belirgin kural da "kuvvet kullanma yasağı" olmuştur. Söz konusu yasağın ikinci maddede "tüm üyeler, uluslararası ilişkilerinde gerek herhangi bir başka devletin toprak bütünlüğüne ya da siyasal bağımsızlığına karşı, gerek Birleşmiş Milletler'in Amaçları ile bağdaşmayacak herhangi bir biçimde kuvvet kullanma tehdidinde ya da kuvvet kullanılmasına başvurmadan kaçınırlar" (BM Şartı, 2. Md. 4. Fk.) şeklinde açıklanmıştır.

BM Şartı, yukarıda ifade edilen amaç ve kuralları itibarıyla yeni dünya düzeninin temel esaslarını ortaya koymakla birlikte, çatışmaların ortaya çıkmasını engelleyebilmiş değildir. Gerek Soğuk Savaş döneminde gerekse sonraki dönemlerde devletler arası ya da devlet içi çatışmalar varlığını devam ettirmiştir. Bu noktada, söz konusu çatışmaların durdurulması, önlenmesi ve tarafların bir araya getirilmesi gibi çeşitli amaçlarla üçüncü taraf müdahaleleri de zaman içerisinde düzenlenmeye ve geliştirilmeye başlanmıştır. BM, bu hususta öncü aktör olurken uluslararası barış ve güvenliğin korunması adına çeşitli yöntemler geliştirmiştir. Bunlar, genel hatlarıyla "önleyici diplomasi ve arabuluculuk", "barışı koruma", "barış inşası", "terörle mücadele" ve "silahsızlandırma" şeklinde sıralanabilir (UN, 01.02.2020).

Söz konusu yöntemlerden bilhassa barışı korumanın ayrıca ön plana çıktığı belirtilebilir. İlk operasyonun yapıldığı 1948 yılından itibaren 2020 yılı Ocak ayı itibarıyla 13 tanesi devam eden ve toplamda 71 kere düzenlenen barışı koruma operasyonları, BM bünyesinde yürütülen en etkin hareket tarzı konumundadır. Süreç içerisinde hem hukuksal dayanağı hem de kullandığı yöntemleri ve hedefleri değişip genişleyen barışı koruma operasyonları, uluslararası barış ve güvenliğin korunması hedefiyle reform edilmeye devam eden bir araç olarak varlığını sürdürmektedir.

Barışı koruma operasyonlarının düzenlenmesinde temel şart olan BM Güvenlik Konseyi'nin onayı, operasyonların oluşturulmasında bir engel yaratmakla birlikte, onaylanması durumunda katılımı artırmak gibi bir etkiye de sahiptir. Bu sayede meşru bir eylem haline gelen barışı koruma operasyonu, çatışmayla ilgili ya da ilgisi olmayan devletleri de içermekte ve çok aktörlü yapısı gereği uluslararası toplumun temsilcisi rolünü de üstlenmektedir. Bu bağlamda Türkiye de barış operasyonlarına katılımı ve sağladığı destekle ön plana çıkan ülkelerden birisi konumundadır. Başlangıçtan bu yana 30'un üzerinde operasyona katılan Türkiye, dış politika hedefleri ve imkanları ölçüsünde süreçlere dahil olan bir ülke konumundadır. BM haricinde NATO, AGİT ve AB misyonlarına da destek veren Türkiye, yakın çevresinden doğrudan bağlantısı olmadığı uzak coğrafyalara kadar yayılan pek çok çatışmada barış gücü unsurları içerisinde yer almaktadır. Türkiye, Dışişleri Bakanlığı üzerinden bu konudaki yaklaşımını şu şekilde açıklamaktadır: "Dış politikamızın esas hedeflerinden biri bölgemizde ve dünyada barış ve istikrarın tesis edilmesine ve güçlendirilmesine katkıda bulunmaktır. Barış Operasyonları da bu amacı gerçekleştirmenin meşru bir yöntemi olarak görülmektedir. BM sisteminin hemen her boyutuna aktif olarak katılmaya gayret eden ülkemiz, uluslararası barış ve istikrarın korunması bağlamında BM çerçevesinde yürütülen faaliyetlerde de rol oynamakta ve bu husus uluslararası politikadaki etkinliğimizin artmasına yardımcı olmaktadır" (Dışişleri Bakanlığı, 01.02.2020). Söz konusu ifade ile ön plana çıkartılan hedefler, bilhassa yakın çevrede sağlanacak istikrar ile uluslararası politikada etkinliğin artırılması şeklindedir.

Bu çalışmanın temel amacı da Türkiye'nin dış politika hedefleri ile barış operasyonlarına katılımı arasındaki ilişkiyi test etmektir. Ayrıca, katılım sağlanan operasyonların, Türkiye'nin güvenlik coğrafyası içerisinde yer alan çatışmalar olmasıyla bağlantılı olması ya da olmamasının analiz edilmesi de çalışmanın bir diğer amacı olarak belirlenmiştir. Türkiye'nin dış politikasında sıklıkla tercih ettiği bir araç olan barış operasyonlarına katılımın; zamansal, mekânsal ve nedensel bağlamda ele alınarak bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirilmesine yönelik

duyulan ihtiyaca binaen, bu çalışma hazırlanmıştır. Ayrıca yukarıda da bahsedildiği üzere, Dışişleri Bakanlığı'nın, resmi internet sayfasında da yer verdiği, barış operasyonlarının Türkiye'nin dış politika anlayışını yansıtan önemli bir araç olduğuna yönelik resmi söyleminin uygulamalar üzerinden incelenmesi de çalışmanın ortaya çıkmasında önemli amaçlardan birisini oluşturmuştur. Bu bağlamda çalışmanın başlıca araştırma sorusunun Türkiye'nin barış operasyonlarına katılım motivasyonunun uluslararası ilişkiler kuramlarının da temel ayrışma noktası olan değer temelli mi yoksa çıkar temelli mi olduğunun cevaplanması olduğu belirtilmelidir. Bununla birlikte, Türkiye'nin barış operasyonlarına katılımının dış politikaya etkileri bağlamında, başarı ya da başarısızlık kıstasları üzerinden değerlendirilmesi çalışmanın amaçları arasında yer almamaktadır.

Çalışmanın iki ana bölümünü oluşturan barış operasyonları ile Türkiye'nin bu operasyonlara katılımının; Birleşmiş Milletler, Dışişleri Bakanlığı, Türk Silahlı Kuvvetleri ve Kara Kuvvetleri Komutanlığı gibi kurumların resmi internet sitelerinden alınan veriler ve açıklamalar üzerinden incelenmesi ve sorgulanması çalışmanın temel usulünü oluşturmaktadır. Ayrıca başta uluslararası ilişkiler kuramlarında çok uluslu barış operasyonlarına dair yaklaşımları içeren yayınlar olmak üzere geleneksel ve güncel literatürden de faydalanılmak suretiyle ikincil bir okumanın yapılmasıyla çalışma içerik bakımından zenginleştirilmeye çalışılmıştır.

Burada bahsedilen temel çıkış noktalarından hareketle, çalışma iki ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde öncelikle barışı koruma ve destekleme operasyonlarının BM Şartı ve BM raporları üzerinden, kavramsal ve hukuksal yönü ele alınacak ve geçmişteki ya da halen devam eden operasyonlar hakkında bilgiler verildikten sonra süreç içerisinde yapılan reformlar aktarılacaktır. Özellikle BM bünyesinde girilen reform süreci ile barış operasyonlarının, yalnızca gözlem ya da taraflar arası güvenli bölge kurulmasının ötesinde, değişen barış anlayışına bağlı olarak çatışma sonrası sürdürülebilir barışın inşa edilmesi adına yeniden kurgulanmasının üzerinde durulacaktır. Sonrasında katılımcı devletlerin katılım gerekçelerine dair tartışmalarda ön plana çıkan uluslararası ilişkiler kuramlarının (liberalizm, İngiliz Okulu, realizm ve eleştirel kuram) bakış açıları incelenerek değerler ve çıkarlar üzerinden yapılan açıklamalar incelenecektir. Bu bölümde barış operasyonlarının hukuksal, tarihsel ve nedensel boyutlarla incelenmesi ile bu hususta Türkçe literatüre bir katkı sağlanması da amaçlanmıştır. İkinci ana bölümde ise Türkiye'nin operasyonlara katılımı tarihsel bağlamda incelenecek ve bunların Türk dış politikasının genel çerçevesi içerisindeki konumu tartışılacaktır. Bu anlatım da yine literatüre katkısı sağlamak adına Türkiye'nin BM, NATO, AGİT ve AB kapsamında katıldığı bütün operasyonlar hakkında kısa bir bilgilendirme içerecek şekilde hazırlanmıştır. Bu bağlamda, Türkiye'nin operasyonlara katılımında uluslararası politika koşullarındaki dönüşümün (iki kutuplu yapıdan, tek kutuplu yapıya geçiş gibi), Türkiye'nin güvenlik ihtiyaçlarının (NATO üyeliği gibi), yakın çevrede yaşanan çatışmaların (Balkanlar ve Kafkasya gibi), ulusal güvenliğin ancak uluslararası alanda kurulacak barış ve istikrar ile sağlanabileceğine yönelik pro-aktif anlayışın ve uluslararası alanda yüksek itibara sahip ve güvenilir aktör olma beklentilerinin etkili olduğu sonucu çalışmanın temel iddiasını oluşturmaktadır. Nihayetinde, Türkiye'nin tarihsel süreçte değişen güvenlik stratejileri ile uluslararası barışı koruma ve destekleme operasyonlarına katılımı arasında anlamlı bir ilişki olduğu ve Türkiye'nin operasyonlara aktif katılım gösterdiği süreçte güvenlik ihtiyacının böylesi düşük maliyetli ancak önemli getirileri olan bir araçla sağlanabileceği düşüncesinin etkili olduğu, dolayısıyla realist önermelerle uyum gösteren bir anlayışa sahip olduğu sonucuna varılarak çalışma tamamlanacaktır. Bununla birlikte, eleştirel kuramın önermelerinin Türkiye örneğinde de karşılık bulduğu tespitinden hareketle, esasında önemli bir çatışma coğrafyası içerisinde yer alan Türkiye'nin sosyal güçlerinin (akademik kadrolar gibi) değişim hareketine dair bir farkındalığa sahip olmasının önemine dair çıkarımlarda bulunulacaktır.

1. BARIŞI KORUMA VE DESTEKLEME OPERASYONLARI

Uluslararası sistemin temel organlarının başında gelen BM, kurucu şartı itibarıyla meşru savunma hakkı (51. md) hariç yasakladığı kuvvet kullanımı ya da tehdidinin gerçekleşmesi durumunda alınacak önlemleri belirlemiştir. "Barış operasyonları" söz konusu önlemlerden en yaygın biçimde kullanılanıdır. 1948 yılında başlayan barış operasyonları, içeriği, niteliği ve hedefleri zaman içerisinde değişim göstermekle birlikte BM'nin uluslararası barış ve güvenliğin korunması adına başvurduğu öncelikli araçlardan birisi olmaya devam etmektedir. Sonraki bölümlerde bu operasyonların hukuksal altyapısı, tarihsel arka planı, temel ilkeleri ve süreç içerisindeki dönüşümü ele alınacaktır.

1.1. Hukuksal Altyapı

BM Şartı, yukarıda da bahsedildiği üzere kuvvet kullanılmasını ve kuvvet kullanma tehdidinde bulunulmasını yasaklamıştır. Çeşitli çatışmalar bu yasağa karşı var olmuş ve var olmaya devam etmektedir. BM'nin bu durumla ilgili aldığı en etkin önlemse, üyelerin katılımıyla oluşturulmuş barış güçleridir. Barışı koruma operasyonları olarak tanımlanan bu güçlerin oluşturulmasının hukuksal altyapısı ise yine BM Şartı'nın ilgili hükümlerine dayandırılmaktadır. Esasında BM Şartı'nda barış güçleri ile ilgili net bir ifade bulunmamasıyla birlikte Şart'ın 6. ve 7. Bölümleri barış güçlerini işaret etmektedir (Yılmaz, 2015: 25). Her iki bölümün de barışı koruma operasyonları için hukuksal zemin oluşturması nedeniyle, literatürde barışı korumanın zaman zaman BM Şartı'nın 6 ½. Bölümü'ne dayandırılarak oluşturulduğu belirtilmektedir (Usden and Juergenliemk, 2012: 1).

Henüz ikinci maddede bahsedilen kuvvet kullanma yasağının gerçekleşmesi ve uluslararası barış ve güvenliğin bozulması durumlarında alınacak tedbirler "Uyuşmazlıkların Barışçı Yollarla Çözülmesi" başlıklı 6. Bölüm'de ve "Barışın Tehdidi, Bozulması ve Saldırı Eylemi Durumunda Alınacak Önlemler" başlıklı 7. Bölüm'de belirlenmiştir. Başlıklardan anlaşılacağı üzere ilkinde daha barışçıl yöntemler öngörülürken, ikincisinde kuvvet kullanımı dahil alınabilecek zorlayıcı önlemler açıklanmıştır. BM bünyesinde ya da BM'nin yetkilendirdiği diğer üçüncü taraflarca alınabilecek önlemler bu iki bölüm temelinde ortaya konmaktadır. Söz konusu önlemlerin hayata geçirilebilmesinin temel koşulu ise 33.¹ ve 39.² maddelerde belirtildiği üzere BM Güvenlik Konseyi'nin onay vermesidir.

BM barış güçleri, burada bahsedilen durumlar üzerine, Güvenlik Konseyi'nin kararlarıyla oluşturulmaktadır. 6. bölüm kapsamında oluşturulan barış güçleri meşru müdafaa dışında kuvvet kullanma yetkisi tanınmamış bir şekilde ve tarafların önerileriyle bir araya getirilirken; 7. bölüme dayandırılan barış güçleri, doğrudan Güvenlik Konseyi'nin tasarrufunda bulunan ve gerektiğinde zorlayıcı önlemlere de başvurabilecek yetkilerle donatılmış birlikler olarak oluşturulmaktadır (Findlay, 2002: 7-8). Çatışan tarafların uygulamada üçüncü taraf müdahalelerine genellikle sıcak bakmamaları, barış güçlerinin büyük ölçüde 7. bölüm kapsamında oluşturulması sonucunu doğurmaktadır (Yılmaz, 2015: 26).

1.2. Tarihsel Bağlam

2020 yılı Ocak ayı itibarıyla toplamda 71 kere düzenlenen barışı koruma operasyonları³, BM'nin kuruluşu itibarıyla uluslararası barış ve güvenliğin korunması adına başvurulan bir yöntem olarak ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda Birleşmiş Milletler Ateşkes Denetleme Gücü (UNTSO), 1948 yılında Güvenlik Konseyi'nin kararına istinaden İsrail ve Arap komşu ülkeler arasındaki ateşkes anlaşmasının esaslarını gözlemlemek adına kurulan ve halen görevine devam etmekte olan ilk barışı koruma operasyonudur. UNTSO'ya benzer yetkiler tanınmış bir diğer barışı koruma gücü de Hindistan ve Pakistan arasındaki BM Askerî Gözlem Gücü (UNMOGIP) olmuştur. Her iki misyon da silahlı birliklerden oluşturulmuş ve esas amacı gözlem ve raporlama olmuştur. İlerleyen süreçte silahlı barış güçleri oluşturulmuş, Süveyş Krizi'ne (UNEF I) ve Kongo'ya (ONUC) yönelik barışı koruma kuvvetleri görev yapmıştır. Gözlemci barış gücü uygulamasına da bir yandan devam eden BM; Kıbrıs, Lübnan, Dominik Cumhuriyeti gibi çeşitli bölgelerdeki çatışmalar için barışı koruma operasyonlarını sürdürmüştür (Peacekeeping, 01.02.2020).

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte, BM barışı koruma operasyonlarının düzenlenmesinde en temel engeli oluşturan Güvenlik Konseyi'nin işlemezliği ortadan kalkmış ve çok sayıda operasyon düzenlenebilmiştir. Bu operasyonlar, bir yandan geçirdiği değişimlerle birlikte daha da önemli bir araç haline gelmiştir. Sadece 1989-1994 yılları arasında 20 yeni operasyon düzenlenmiş ve Barışı Koruma'ya dahil olan personel sayısı 11.000'den 75.000'e çıkmıştır (Peacekeeping, 01.02.2020). Bu süreçte başlatılan büyük çaplı operasyonlar (Yugoslavya-UNPROFOR, Ruanda-UNAMIR ve Somali-UNOSOM II) ve operasyonların çatışmaların önlenmesinde etkisiz kalmaları, barışı korumaya yönelik eleştirileri ve bir takım reform hareketlerini beraberinde getirmiştir. Çatışmalarda yaşanan büyük çaplı kayıplar ve şiddetin dozu, BM'nin etkisizliği ile birlikte değerlendirilmiştir. Bu gelişmeler, NATO 1 " (1) Süreğitmesi uluslararası barış ve güvenliğin korunmasını tehlikeye düşürebilecek nitelikte bir uyuşmazlığa taraf olanlar, herşeyden önce görüşme, soruşturma, arabuluculuk, uzlaşma, hakemlik ve yargısal çözüm yolları ile, bölgesel kuruluş ya da anlaşmalara başvurarak veya kendi seçecekleri başka yollarla buna çözüm aramalıdır. (2) Güvenlik Konseyi, gerekli gördüğünde tarafları aralarındaki uyuşmazlığı bu gibi yollarla çözmeye çağırır."

2 "Güvenlik Konseyi, barışın tehdit edildiğini, bozulduğunu ya da bir saldırı eylemi olduğunu saptar ve uluslararası barış ve güvenliğin korunması ya da yeniden kurulması için tavsiyelerde bulunur veya 41. ve 42. maddeler uyarınca hangi önlemler alınacağını kararlaştırır."

3 Tarihsel süreç içerisinde gerçekleştirilen barışı koruma operasyonlarını gösterir tablo için bkz. (Peacekeeping, 02.02.2020).

ve AB'nin de çatışmalara yönelik etkin roller alma politikalarına yönelmelerine yol açarken; BM'de de barışı korumaya yönelik daha güçlü bir altyapı oluşturulması çalışmaları yürütülmüştür.

2000'li yıllarla birlikte başlayan küresel terörle mücadele evresi BM operasyonlarına da yansırken çatışmaların değişen doğası (Kaldor, 2012), devlet dışı aktörleri çatışma sahasının içerisine çekmiştir. Nihayetinde operasyonların daha yüksek katımlı ve daha geniş bir hedef yelpazesine yönelmesine neden olmuştur. 2010'lu yıllarda değişen koşullarla bağlantılı olarak oluşturulan barışı koruma güçleri oldukça geniş bir coğrafyada faaliyetlerini sürdürmekte, 2020 yılı Ocak ayı itibarıyla 13 aktif görevde 121 ülkeden katılımcıyla 71.358'i asker olmak üzere toplamda 97.620 personelle faaliyet göstermeye devam etmektedir (Peacekeeping, 03.02.2020).

1.3. 21. Yüzyılda Daha Etkin Bir Barışı Koruma İçin Gerçekleştirilen Reformlar

Uluslararası barış ve güvenliğin korunması adına BM Güvenlik Konseyi tarafından görevlendirilen barışı koruma misyonları zaman içerisinde önemli bir araç haline gelirken, 1990'lı yıllarla birlikte başarı ya da başarısızlık gibi çeşitli kıstaslar üzerinden yoğun bir eleştiri sürecine de girmiştir. Bilhassa, yukarıda da bahsedildiği üzere büyük çaplı ve karmaşık hedefli operasyonlara başlayan BM, "barışı koruma"dan (peace keeping) "barışa zorlama"ya (peace enforcement) doğru evrilen bir dönüşümü başlatmıştır (Usden and Juergenliemk, 2012: 2). Bununla birlikte, çatışmaların durdurulmasından sonra "barış inşası" (peacebuilding) çalışmaları da sürecin önemli bir parçası haline gelirken; artık yalnızca askerler değil, polis ve teknik uzmanlar da barış operasyonlarına dahil olmuştur. Dönemin BM Genel Sekreteri Boutros Boutros-Ghali (1992-1996) öncülüğünde oluşturulan BM Barış Operasyonları Dairesi (Department of Peace Operations-DPO), değişen çatışma nitelikleri, uluslararası koşullar ve barışa dair yeni hedefleri belirlemek ve bunun için gereken eğitimleri yürütmekle görevlendirilmiştir (Peacekeeping, 04.02.2020). DPO sayesinde çerçevesi belirlenmiş barış operasyonları sürecine başlayan BM, 1990'lı yılların karmaşık çatışmalarına etkin müdahalede bulunamamakla eleştirilmeye devam etmiş ve 2000'li yıllarla birlikte yeni reform süreci başlatılmıştır.

Henüz 2000 yılında BM Genel Sekreteri Kofi Annan (1996-2007) tarafından görevlendirilen Barışı Koruma Paneli Raporu ya da daha fazla bilinen ismiyle Brahimi Raporu'nda (UN, 2000) barış operasyonlarının eksiklerinin tespiti ve bunları iyileştirme yolları ile başarılı operasyonlara engel teşkil eden hedeflerin belirlenmesi ve uluslararası koordinasyon eksikliği gibi sorunları gidermek adına yeni yollar önerilmiştir (Hürsoy, 2006: 203-204). 20 başlıkta toplanan bu önerilerin ön plan çıkanları şu şekilde olmuştur: etkin kurumsal reformlar (operasyonları oluşturan unsurların uzmanlığının çeşitlendirilmesi gibi), artırılmış finansal destek, aktörler arası geliştirilmiş işbirliği ve entegrasyon, bölgesel aktörlerin/örgütlerin sürece katılmaları (UN, 2000: 54-58). Brahimi Raporu esas alınarak önemli bir reform süreci başlatılmış ve ciddi bir kapasite geliştirme evresine geçilmiştir. 2005 yılında düzenlenen BM Genel Kurulu'nda alınan kararla (UN, 2005) barışı koruma ve barış inşası faaliyetlerini desteklemek adına Barış İnşası Komisyonu kurulmuştur. 2006 yılında Genel Sekreterlik kararıyla hazırlanan Barış Operasyonları 2010 (UN, 2006) belgesi ile 2008 yılında Capstone Doktrini olarak da adlandırılan "BM Barışı Koruma Operasyonları: İlkeler ve Rehber" (Peacekeeping, 2008) belgesi değişen barışı koruma anlayışını yansıtan yeni metinler oluşturmuştur.

Barış operasyonlarına yönelik reform girişimleri 2010'lu yıllarda da devam etmiş hem Ban Ki-Moon (2007-2017) hem de António Guterres (2017-Devam Etmekte) dönemlerinde çeşitli adımlar atılmıştır. 2014 yılında oluşturulan "BM Barış Operasyonlarına Yönelik Yüksek Düzeyli Bağımsız Panel" (UN, 2014) ve "Gündem 2030" belgeleri bu süreçte, çatışmaların değişen doğasına dikkat çekerek reform gündemini ortaya koymaya çalışmıştır. Girişilen son reform hareketi ise mevcut Genel Sekreter Guterres'in başlattığı Barışı Koruma Hareketi (Action for Peacekeeping-A4P) olmuştur. Sekiz farklı alanda ("politika", "kadın, barış ve güvenlik", "sağlanan korunma", "sahadaki elemanların güvenliği", "tüm bileşenlerin etkili desteği ve hesap verebilirlik", "barış inşasına yönelik etkinin güçlendirilmesi", "barışı koruma partnerlerinin işbirliği ve planlamalarının geliştirilmesi" ve "operasyonların yürütülmesinin ve personelin güçlendirilmesi") iyileştirme öngörülen bu plana, 152 farklı üye ülke ve dört bölgesel örgüt onaylama açıklamasında bulunmuştur (UN, 02.02.2020).

BM, söz konusu planla birlikte, küresel çapta barışı koruma operasyonlarının meşruiyetini, içeriğini ve hedeflerini standart hale getirmeye çalışmaktadır. Süreçte, bilhassa çatışmaların değişen doğasına ve çatışmacı aktörlerin büyük kısmının artık devlet dışı aktörler oluşuna yapılan vurgu ile operasyonun nihai hedefinin şiddetin

önlenmesi olamayacağı ön plana çıkmaktadır. Artık hedef, kalıcı ve sürdürülebilir barışı inşa etmek ve bunu yaparken de uluslararası toplumun büyük çoğunluğunun operasyonlara dahil edilmesi şeklinde belirlenmiştir.

1.4.Devletlerin Barış Operasyonlarına Katılım Gereçlerine Yönelik Kuramsal Tartışmalar

Barış operasyonları, yukarıda da bahsedildiği üzere bir grup devletin bir araya gelmek suretiyle BM Güvenlik Konseyi'nden aldıkları yetkilerle çatışma bölgelerinde kuvvet kullanmak da dahil uluslararası barış ve güvenliği koruma eylemleridir. Bu noktada, operasyonların temel aktörleri olarak devletler ön plana çıkmaktadır. Dolayısıyla, bu operasyonların temel aktörlerinin yani devletlerin operasyonlara katılma motivasyonlarının ele alınması kapsamlı değerlendirmeler için önemli görünmektedir. Bu bağlamda, Uluslararası İlişkiler disiplininin temel kuramlarının açıklamaları ve bu suretle yürütülen tartışmalar, temel eğilimleri göstermesi bakımından önemlidir. Çalışmanın bu bölümünde literatürde diğerlerine kıyasla daha fazla ön plana çıkan dört temel kuramsal yaklaşımın barış operasyonlarına dair bakış açısı incelenecektir. Liberal yaklaşımlar ve İngiliz Okulu yaklaşımı barış operasyonlarına yönelik değer odaklı görüşleri; realizm ve eleştirel kuram ise çıkar odaklı bakış açıları nedeniyle seçilmiştir.

İlk olarak liberal yaklaşımlar incelendiğinde, devletlerin barış operasyonlarına katılımlarını açıklamak adına ilkelere önem verildiği görülmektedir. Liberal yazarlara göre ilerleme mümkündür ve hatta kazançlar eşit olmayan bir biçimde dağıldığında bile devletler karşılık kazanç için işbirliği yaparlar (Bellamy and Williams, 2013: 11). Bilhassa demokratik devletlerin barış operasyonlarına katılmaya diğer devletlere nazaran daha istekli olduğunun savunulduğu demokratik barış kuramına göre bir takım sebepler ön plana çıkmaktadır. İlk olarak demokratik devletler meşruiyetlerini liberal değerlerden alırlar ve bu nedenle bireylerin korunması gereken devredilemez hakları olduğuna dair belirgin bir eğilimleri vardır. Ayrıca demokrasi ve insancılığın yayılması ve yaygınlaştırılması gerektiği inancı da söz konusudur (Lebovic, 2004: 912-913). Bu nedenle, barış operasyonları demokratik devletler için hem amaç hem de araç niteliği taşımaktadır. Liberal Kurumsalcıların devletlerin barış operasyonlarına katılmalarına dair temel vurgusu ise uluslararası örgütler üzerinedir. Uluslararası örgütlerin barış operasyonları gibi çok taraflı işbirliği girişimleri sayesinde riskler ve maliyetler konusunda sağladığı paylaşım, verimlilik ve siyasi meşruiyet konularında yarattığı avantajlar devlet davranışlarında belirleyici olmaktadır. Bu alanda kurulan işbirliği mevcut uluslararası düzenin sürmesine ve karşılıklı refah için gereken koşulların oluşturulmasına yaramaktadır (Lebovic, 2004: 914). Dolayısıyla, devletler barış operasyonlarını hem gereklilik hem de değerli bir araç olarak görmektedir.

Son yıllarda barış operasyonları ve bilhassa koruma sorumluluğu gibi konularda literatürde ön plana çıkan bir diğer kuramsal yaklaşım ise İngiliz Okulu'dur. Wheeler (2002) tarafından belirtildiği üzere uluslararası toplumun devlet eylemleri üzerinde onları ahlaki olmaya zorlayan sınırlayıcı etkisi, barış operasyonlarına katılımın temelini oluşturmaktadır. Özellikle Soğuk Savaş sonrası dönemde barış operasyonlarının itici gücünün egemenliğin öncelenmesinden (düzenden), insani ihtiyaçlara (adalete) doğru kayması yaklaşımın ağırlığını arttırmıştır (Williams, 1999: 3). Dolayısıyla devletlerin uluslararası toplumun temel değerleri gereği büyük çaplı hak ihlallerine yol açan çatışmalara müdahil olmak gibi bir sorumluluğu olmakta ve bu da 1990'lı yıllardan itibaren barış operasyonlarına yönelik artan ilgiyi açıklamaktadır (Wheeler, 2002: 12-13).

Realist yaklaşımların devletlerin barış operasyonlarına katılımına dair açıklamalarında temel eğilim, çıkarların belirleyiciliği üzerinden olmaktadır. Neack (1995: 181) Soğuk Savaş dönemi boyunca gerçekleştirilen barışı koruma operasyonlarını incelediği çalışmasında, sistemin güçlü aktörlerinin statükoyu korumak ve bölgesel çıkarlarını geliştirmek gibi gereçlerle operasyonlara katıldığını savunmaktadır. Neack ayrıca, barış operasyonlarının, çatışma bölgesinden çıkarları olan devletlerin bu çıkarlarını BM aracılığıyla elde etmesi adına, araçsallaştırdığını belirtmektedir (1995: 189). Bu noktada, devletlerin prestij sağlamanın ucuz bir yolu olarak barış operasyonlarına katılım sağladığı da iddia edilmektedir (Findlay, 1996:8). Bununla birlikte, katılımcı ülkelerin edindikleri prestij sayesinde G8, G20 ve BM Güvenlik Konseyi üyeliği gibi çeşitli dış politika hedeflerine ulaşabildiğine dair analizler de bu iddiaları desteklemektedir (Berkok, 2006: 474). Nihayetinde, liberal yaklaşımlarda ve İngiliz Okulu'nda iddia edildiği üzere değerlerin ve ilkelerin belirleyiciliği realizmde tamamen reddedilmektedir.

Eleştirel kuramcıların devletlerin barış operasyonlarına katılımına dair değerlendirmeleri realist açıklamalarla önemli ölçüde örtüşmektedir (Bures, 2007: 424). Pugh (2004) Soğuk Savaş ve sonrası dönemde düzenlenen barış

koruma operasyonlarının siyaseten tarafsız bir biçimde belirlenmediği eleştirisiyle birlikte, katılımcı devletlerin çıkarları üzerinden hareket ettiklerini iddia etmektedir. Özellikle Soğuk Savaş sonrası dönemde “New York Ortodoksluğu” olarak adlandırdığı düzenlemelerle, hegemonun ve müttefiklerinin evrensellik vurgusu üzerinden tek tip bir barış ve gelişme profili çizdikleri, ayrıca artan maliyetleri paylaşmak adına bölgesel ve diğer uluslararası örgütleri inisiyatif almaya zorladıkları bir barış operasyonu modeli ortaya çıkardıklarını savunmaktadır (Pugh, 2004: 43-47). Debroix de benzer şekilde barışı korumanın esasında liberal değerlerden kaynaklanmadığını, liberal değerlerin hegemonik bir biçimde yaygınlaştırılması için gerçekleştirildiğini belirterek bu eleştirilere katılmaktadır (1999: 216). Pugh, eleştirilerini biraz daha ileri götürerek Cox’çu bir bakış açısından barış operasyonlarına yönelik sorun çözme kuramlarının yapmadığı dönüştürme/öztürme eylemini eleştirel kuramın yapmasını gerektiğini belirterek; bunun ancak sosyal güçler tarafından gerçekleştirilebileceğini önermektedir. Devletler, münferit çıkarları uyarınca meselenin normatif yönüne ağırlık vermediklerinden, bunu ancak sivil toplum yapabilecektir. Bunun için hem BM sisteminde hem de barışı koruma düzenlemelerinde birey merkezli bir reform süreci öngörmektedir (Pugh, 2004: 50-53).

Sonuç olarak, barış operasyonları, özellikle Soğuk Savaş sonrası dönemde yapılan düzenlemeler ve yoğun katılımlardan sonra uluslararası ilişkiler kuramlarının da araştırma gündeminin içerisine dahil edilmiştir. Literatür incelendiğine, değerler ve çıkarlar şeklinde ikili bir tartışmanın olduğu genellikle kabul edilmektedir. Bu bağlamda, bütün devletler için geçerli bir analizden ziyade ilgili devletin kendi uygulamaları bağlamında değerlendirilmesi ve ona yönelik analizin yapılmasının daha uygun olacağı düşünülmektedir. Çalışmanın bundan sonraki bölümünde, katılımcı ülkelerden birisi olarak Türkiye’nin barış operasyonlarına katkısı incelenecektir.

2. BARIŞ OPERASYONLARINA TÜRKİYE’NİN KATILIMI

Barış operasyonları, yukarıda da bahsedildiği üzere mevcut uluslararası sistemin uluslararası barış ve güvenliğin korunmasına yönelik başvurduğu başlıca araçlardan birisi olarak uzun yıllardır varlığını devam ettirmektedir. Süreç, Güvenlik Konseyi’nin öncülüğünde yürütülmekle birlikte, barış operasyonlarının en güçlü yanlarından birisi, çatışmayla ilgili ya da değil, üye devletlerin katkı sağlamasıdır. Çok aktörlü operasyonlar, sürecin meşruiyetini ve çatışmanın yönetilmesinde etkililiği sağlamakta önemli olabilmektedir. Bu bağlamda, Türkiye de bu operasyonlara başlangıcından itibaren katkı veren ülkelerden birisi olarak ön plana çıkmaktadır. Çalışmanın bu bölümünde Türkiye’nin katılımları tarihsel süreç üzerinden incelenerek, motivasyon kaynakları çıkar ve değer odaklılık üzerinden tartışılacaktır.

2.1. Tarihsel Bağlam ve Mevcut Durum

Türkiye, BM çalışmalarının aktif bir katılımcısı olarak uluslararası barış ve güvenliğin korunmasına dair gerçekleştirilen faaliyetlerde yer almayı genel bir dış politika yaklaşımı olarak benimsemiştir. Bununla birlikte, Türkiye’nin barış operasyonları olarak çerçeveselenebilecek olan üçüncü bölgelerdeki çatışmalara yönelik çok aktörlü askerî misyonlara dahil olması, bilhassa Soğuk Savaş’ın sonlarıyla birlikte daha fazla görünür olmuştur. Elbette ki bu anlayış, Türkiye’nin dış politikaya dair bakış açısıyla alakalı olduğu kadar uluslararası sistemdeki dönüşümlerle de yakından ilgilidir. Bu nedenle, Türkiye’nin dahil olduğu barış güçlerini iki ayrı dönem üzerinden incelemek gerekmektedir.

İlk olarak Soğuk Savaş dönemindeki katılımlar ele alındığında, başlangıç noktasının Kore Savaşı sırasındaki barışı destekleme/uygulama/zorlama operasyonu olduğu belirtilebilir. 1950-1953 yılları arasında dönüşümlü olmak üzere toplamda 15.000 askerî personel görevlendiren Türkiye, BM Güvenlik Konseyi’nin çağrısına (UN, 1950) uyarak koalisyon güçleriyle birlikte çatışmaya dahil olmuştur. Türkiye’nin sınır ötesi çatışma bölgesine ilk defa asker göndermesi olarak ön plana çıkan Kore Savaşı, aynı zamanda barış misyonlarına katılım noktasında da milat olarak kabul edilmektedir.

Kore Savaşı’ndan sonra uzunca bir süre herhangi bir barış misyonuna dahil olmayan Türkiye, Soğuk Savaş’ın son dönemlerinde bu anlayıştan yavaş yavaş uzaklaşmaya başlamıştır. Bu bağlamda Türkiye, 1988-1991 yılları arasında esasında bir gözlem misyonu olan UNIIIMOG’da (BM İran-İrak Askerî Gözlem Grubu) (Peacekeeping, 05.02.2020) görev almıştır. Türkiye’nin katıldığı bir diğer gözlem görevi ise Kuveyt’in Irak tarafından istilaya uğraması sonrasında kurulan UNIKOM (BM Irak-Kuweyt Gözlem Misyonu) bünyesinde olmuştur. UNIKOM,

1991 yılı Nisan ayı içerisinde görevine başlamış ve 6 Ekim 2003 tarihine kadar görev yapmıştır (Peacekeeping, 06.02.2020). UNIIMOG ve UNIKOM sonrasında Türkiye, Kore Savaşı sonrasındaki ilk sınır ötesi askerî harekâta katılımını gerçekleştirmiştir. Somali’de 1993-1995 yılları arasında görev yapan UNISOM II (BM Somali Operasyonu II) operasyonuna yaklaşık 1.000 kişilik bir birlikle katılmış ve 4 Mayıs 1993 ile 18 Ocak 1994 tarihleri arasında bu gücün komutasını yürütmüştür (Peacekeeping, 07.02.2020).

Dönemin en önemli uluslararası çatışmalarından birisini oluşturan Bosna Savaşı sonrası istikrarın ve barışın sağlanması amacıyla oluşturulan UNPROFOR’a (BM Koruma Gücü) dahil olan Türkiye, 4 Ağustos 1993-31 Aralık 1995 tarihleri arasında bölgede bir mekanize birlik görevlendirmiş; daha sonra yetkinin NATO’ya devredilmesiyle katılımını tugay seviyesine çıkarmış ve kuvvetlerini NATO bünyesindeki IFOR’a (Uygulama Gücü) tahsis etmiştir. İstikrarı inşa etmek üzere kurulan SFOR (İstikrar Gücü), IFOR’un yerini almış ve Türkiye de bu birliğin parçası olmayı sürdürmüştür. Türkiye, süreç içerisinde başlatılan ve bu operasyonlarla paralel bir biçimde yürütülen diğer NATO (“Deny Flight”) ve BM (“Sharp Guard”) operasyonlarına da değişen niteliklerde katkı vermiştir. Konu, 2004 yılında AB’ye devredilmiş ve Türkiye’nin de dahil olduğu barış gücü görevine devam etmektedir (TSK, 01.02.2020).

Türkiye’nin 1990’lı yıllarda ve 2000’li yılların başlarında katıldığı barış misyonlarının önemli bir bölümü gözlem misyonu şeklinde organize edilen görevlerdir. Bunlar, 1994-2009 yılları arasında UNOMIG (BM Gürcistan Gözlem Gücü), 1997-2008 yılları arasında TIPH (El-Halil’de Geçici Uluslararası Mevcudiyet), Mayıs-Eylül 1999 ayları arasında OSCE KVM (AGİT Kosova Denetim Misyonu), 2000-2009 yılları arasında OSCE BMO (AGİT Gürcistan Sınır Gözlem Operasyonu), 2000-2004 yılları arasında önce UNTAET (BM Doğu Timur Geçi Yönetimi), Doğu Timur’un bağımsızlığını kazanması sonrasında UNMISSET (BM Doğu Timor Destek Misyonu), 2001-2002 yılları arasında UNMIBH (BM Bosna-Hersek Misyonu) ve 2006-2007 yılları arasında EUPOL KINSHASA (Demokratik Kongo Cumhuriyeti’nde AB Polis Misyonu) operasyonlarıdır (TSK, 01.02.2020).

1990’lı yıllarda Balkanlar’da yaşanan istikrarsızlıklardan etkilenen Arnavutluk’a yönelik insani yardımın güvenle dağıtımı için BM Güvenlik Konseyi AGİT’e yetki devrinde bulunmuş ve İtalya liderliğinde ALBA Harekâtı düzenlenmiştir. Türkiye de bu harekâta toplamda 779 askerî personel ve deniz kuvvetlerine bağlı unsurlarla katılım sağlamıştır (Koçer, 2006: 53). Makedonya’da faaliyet gösteren silahlı güçlerin silahsızlandırılması ve uluslararası gözlemcilerle destek sağlanması adına 2001 yılından itibaren yürütülen bir dizi harekâta (“Essential Harvest”, “Amber Fox”, “Allied Harmony”, “Concordia” ve “Proxima” Harekâtları) da Türkiye hem NATO hem de AB bünyesinde aktif görevler almış ve önemli ölçüde personel desteği sağlamıştır. Bu harekâtlarda hem asker hem de polis misyonları görevlendiren Türkiye, barış inşası süreçlerinde de rol almıştır (TSK, 01.02.2020).

Türkiye’nin 2000’li yıllarda destek sağladığı ve tamamlanan BM, AB ve NATO bünyesindeki barış operasyonları ise şunlardır: 2004-2011 yılları arasında NTM-I (NATO’nun Irak’a Eğitim Desteği), 25 Nisan 2005 ve 27 Temmuz 2010 tarihleri arasında UNMIS (BM Sudan Misyonu), 30 Temmuz-30 Kasım 2006 döneminde dört ay süre ile MONUC (BM Kongo Demokratik Cumhuriyeti Misyonu), 24-29 Ekim 2006 tarihleri arasında UNAMID (BM-Afrika Birliği Darfur Misyonu), 29 Mart-31 Ekim 2011 tarihi arasında Libya’ya yönelik NATO Birleşik Koruyucu Harekâtı, 2008-2016 yılları arasında Aden Körfezi’ndeki deniz haydutluğu faaliyetlerine karşı NATO Okyanus Kalkanı Harekâtı, 2011-2016 yılları arasında Etkin Çaba Harekâtı ve 2012-2015 yılları arasında UNAMA (BM Afganistan Yardım Misyonu) (TSK, 01.02.2020).

2020 yılı Ocak ayı itibarıyla Türkiye’nin katkı sağlamaya devam ettiği 11 harekât bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi, 2004 yılından itibaren AB’nin gözetiminde yürütülen AB Althea Harekâtı’dır. Hâlihazırda personel katkısı bakımından en çok katkı yapan ülke konumundaki Türkiye, toplamda 183 personel görevlendirmiştir. Türkiye’nin önemli miktarda personel desteğiyle katıldığı bir diğer barış gücü de KFOR’dur (NATO Kosova Gücü). BM Güvenlik Konseyi’nin aldığı karara istinaden 12 Haziran 1999’da NATO’ya Kosova’da güvenliğin tesis edilmesi görevi tevdi edilmiş ve Türkiye de 13 Temmuz 1999 itibarıyla personel intikalini sağlamıştır (TSK, 01.02.2020). 368 personelin katılımıyla devam eden KFOR, Türkiye’nin özel önem verdiği barış operasyonları arasındadır. KFOR haricinde BM de Kosova’da bir misyon bulundurmaktadır. UNMIK (BM Kosova Misyonu) bünyesinde 2011 yılından itibaren bir Türk subayı görev yapmaktadır (UNMIK, 2020).

Türkiye’nin katıldığı barış gücü operasyonları arasında en yoğun ve kapsamlı mesainin harcandığı bölgelerin başında Afganistan gelmektedir. 5 Aralık 2001 tarihli Bonn Anlaşması ve BM Güvenlik Konseyininin 20 Aralık 2001

tarih ve 1386 sayılı kararı ile Güvenliğin sağlanmasında Afgan Geçici Yönetimi'ne destek sağlamak maksadıyla oluşturulan ISAF (Uluslararası Güvenlik Yardım Kuvveti) 16 Ocak 2002 tarihi itibarıyla göreve başlamış ve 2014 yılına kadar çok uluslu bir güç olarak operasyonlarına devam etmiştir (KKK, 01.02.2020). Türkiye ISAF bünyesinde yürütülen faaliyetlerin aktif katılımcılarından birisi olmuş ve önemli miktarda personel desteği sağlamıştır.⁴ Doğrudan çatışmalara dahil olmayan Türkiye, daha çok personel yetiştirme, yönetimi destekleme ve Afganistan halkına güvenlik, istikrar ve gelişme konusunda yardım etmek gibi görevleri yürütmüştür.

1 Ocak 2015 tarihinde oluşturulan ve temel amacı Afgan güvenlik güçlerine ve kurumlarına yardımcı olmak olan RSM (Kararlı Destek Misyonu) ise halen daha görevine devam etmektedir. Ekim 2019 itibarıyla 38 ülkenin katılımıyla toplamda 17.178 personelden oluşan RSM'ye Türkiye de 579 personelle destek vermektedir (NATO, 2019). Türkiye RSM çerçevesinde, Başkent (Kabil) Eğitim, Yardım ve Danışma Komutanlığı'nı, Hamid Karzai Uluslararası Havaalanı'nın kuvvet koruması dahil işletilmesini ve Kuzey Eğitim, Yardım ve Danışma Komutanlığı'na danışman katkısını sürdürmektedir (TSK, 01.02.2020).

Türkiye'nin BM bünyesinde yürütülen barış operasyonlarına katkısı da devam etmektedir. Bu bağlamda Türkiye, Lübnan'da 86 personelle UNIFIL'e (BM Lübnan Geçici Kuvveti), Somali'de 1 personelle UNSOM'a (BM Somali Yardım Misyonu) dahildir. Ayrıca Türkiye polis gücü ile de bir takım BM barış misyonuna katılmaktadır. Bunlar; Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde MONUSCO (BM Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde Stabilizasyon Misyonu), Darfur'da UNAMID (BM Darfur Karma Operasyonu) ve Güney Sudan'da UNMISS (BM Güney Sudan Cumhuriyeti Misyonu) operasyonlarıdır (Peacekeeping, 08.02.2020). Türkiye'nin katılmayı sürdürdüğü diğer harekâtlar ise şunlardır: CTF (Birleşik Görev Kuvveti-Aden), OSG (Deniz Muhafızı Harekâtı), DCB (Savunma Kapasitesi İnşası), NATO Erken İkaz ve Kontrol Kuvvetine Konya İleri Üs Desteği ve NMI (NATO Irak Misyonu) (TSK, 01.02.2020).

2.2. Türkiye'nin Barış Operasyonlarına Katılımlarının Değer Odaklılık ve Çıkar Odaklılık Bağlamında Analizi

Yukarıda bahsedildiği üzere devletlerin çok aktörlü barış operasyonlarına katılımlarının motivasyon kaynağı yaygın literatüre göre değerler ve çıkarlar olmak üzere iki temelden beslenmektedir. Dış politikasının bir ayağı olarak uzun yıllardır çok aktörlü uluslararası barış operasyonlarına katkı sağlayan ülkelerden bir tanesi olan Türkiye'nin katılım motivasyonu hususunda bir değerlendirmenin de yine bu temeller üzerinden yapılması uygun olacaktır. Bu noktada, bir süreklilik olup olmadığının ortaya konması adına katılımların dönemsel olarak incelenecek ve sonucunda genel bir değerlendirme yapılarak analiz tamamlanacaktır.

İlk olarak Soğuk Savaş dönemi incelendiğinde Türkiye'nin bu süreçte aktif bir katılımcı olmadığı gözlenmektedir. Bu durumun tek istisnası, 1950 yılında başlayan Kore Savaşı olmuştur. Yaygın görüşe göre, başta ABD olmak üzere Batı bloğu ile iyi ilişkiler içerisindeki Türkiye, NATO'ya katılmak dahil, blok içerisindeki konumunu güçlendirmek adına gerçekleştirdiği bu katılımın ertesinde NATO üyesi olmuş ve önemli bir güvenlik sorunsalını çözümlenmiştir. Türkiye, NATO askerî ittifakının bir parçası olduktan sonra, Soğuk Savaş'ın son dönemine kadar hiçbir barış operasyonuna katılmayarak, özünde oldukça pasif bir çatışma yönetimi evresi geçirmiştir (Parlar Dal, 2018: 2299). Bu süreçte, Soğuk Savaş'ın katı iki kutuplu ittifak yapıları ve BM Güvenlik Konseyi'nin yapısal sorunları da çatışmalara üçüncü tarafların olası müdahalelerinin önünde önemli bir engel teşkil etmiştir. Bununla birlikte, Sovyet tehdidi algısının Türkiye'yi kendi ulusal güvenlik sorunlarına yönlendirdiği ve bilhassa NATO üzerinden sağladığı güvenceden ötürü üçüncü bölgelerdeki çatışmalarla ilgili olmadığı da belirtilebilir (Oğuzlu and Güngör, 2006: 475-476).

Soğuk Savaş sonrası dönemde ise başta BM çatısı altında olmak üzere hatırı sayılır derecede uluslararası barış operasyonları düzenlenmiş ve Türkiye de bu operasyonların önemli katılımcılarından birisi olarak yerini almıştır. Bu süreçte Türkiye, gözlem misyonlarının neredeyse tamamına katılırken diğer barış misyonlarına (barış koruma/kurma/uygulama gibi) ise bir takım ayırt edici özelliklerine göre katılım göstermiştir. Balkanlar ve Ortadoğu gibi yakın coğrafyalara ya da NATO ve AGİT gibi üyesi olunan örgütlerin faaliyetlerine katılmayı daha fazla tercih eden Türkiye'nin bu dönemdeki motivasyon kaynağı incelendiğinde ise bir takım hususlar ön plana çıkmaktadır. Öncelikle, geleneksel karışmama politikasını terk eden Türkiye için yeni dönemde kaybedildiği düşünülen jeopolitik önemin telafi edilmesi ihtiyacı (Sezer, 1992) belirleyici olmuştur. Soğuk Savaş'ın hemen ertesinde peş

⁴ Türkiye'nin ISAF'a personel desteği ile ilgili ayrıntılı veriler için bkz. (NATO, 2017).

peşe gözlenmeye başlanan Balkanlar ve Kafkaslardaki çatışmalara, Türkiye aktif bir biçimde dahil olmaya çalışmış ve bunu da büyük ölçüde barış koruma operasyonları bünyesinde gerçekleştirmiştir. Böylece bölgesel ve küresel güvenlik meselelerine aktif bir katılım sağlamaya çalışan Türkiye, ilerleyen süreçte Somali’de icra edilen UNISOM II’ye de dahil olarak yeni dönemin güvenlik ortamında önemli bir oyuncu olabileceğini göstermeye çalışmıştır (Satana, 2013: 358). Bununla birlikte, NATO ve AGİT kapsamında gerçekleştirilen operasyonlara da katılım gösteren Türkiye, bu örgütler nezdindeki önemini artırma ve ittifakın değerli bir parçası olduğu mesajını verme gayreti içerisinde olmuştur. Esasında bu yaklaşım 21. yüzyılda da kendisini göstermiş ve Türkiye bütün NATO operasyonlarına aktif destek sağlayarak, kendi güvenlik problemlerinde ittifakın yanında olmasını sağlamayı da amaçlamıştır. Bu beklentinin en açık ifadesi Dışişleri Bakanlığı tarafından dile getirilmiştir:

“NATO operasyonlarına katılım noktasında ilk beş ülkeden birisi konumundaki Türkiye, PKK/YPG, DEAŞ, FETÖ ve diğer terör örgütleri başta olmak üzere, terörizm tehdidiyle ve ittifaka yönelen diğer bir sınımayı teşkil eden düzensiz göç akınıyla mücadelede cephe konumundaki bir ülkedir” (Dışişleri Bakanlığı, 02.02.2020: 8).

2000’li yıllardan itibaren barış operasyonlarının nitelik ve hedeflerinde gözlemlenen değişimlere bağlı olarak Türkiye’nin de yalnızca askerî personelle icra edilmeyen ve özünde eğitim, toplumsal yakınlaştırma, teknik ve idari destek gibi araçlarla barış inşasının sağlanmaya çalışıldığı operasyonlara katıldığı görülmektedir. Bu noktada, coğrafi yakınlık ölçütünü önemli ölçüde genişleten Türkiye; Kongo, Darfur, Aden Körfezi, Somali, Sudan, Libya ve Doğu Timur gibi oldukça geniş bir alana yayılmış operasyonlara destek sağlamaya başlamıştır. Bu süreçte Türkiye’nin yaşadığı siyasi dönüşümün ve 2002 yılında iktidara gelen AK Parti’nin dış politika anlayışının temel belirleyici unsurlardan birisi olduğu belirtilebilir. Bu bağlamda, başta yakın çevre olmak üzere her alanda etkin bir dış politika izlenmesi ve Türkiye’nin bölgesel ve küresel bazda her türlü gelişmede aktif olarak yer alması, AK Parti dış politikasının temel eğilimi olarak belirlenmiştir (AK Parti Seçim Beyannamesi, 2002: 91-93). Türkiye bu süreçte aktif bir dış politika izlemek suretiyle hem bölgesinde etkin hem de küresel boyutta önemli bir aktör olma hedefi ile hareket etmiştir. Bu politikanın ayaklarını ise artan ekonomik işbirliği, uluslararası örgütlerde etkinlik, komşu ülkelerle sıfır sorun, proaktif ve çok boyutlu dış politika oluşturmuştur (Öniş and Yılmaz, 2009: 8-10). Söz konusu ilkelerin öncüsü konumundaki Davutoğlu’na göre, Türkiye bölgesel güçten ziyade bir büyük güç olmalıdır. Bunu söylerken, Türkiye’nin tek bir bölge ile sınırlandırılmayacak şekilde Avrupalı olmasının yanı sıra Balkanlar, Ortadoğu, Kafkasya, Orta Asya, Hazar, Akdeniz ve Karadeniz ülkesi de olduğunu iddia etmektedir. Bu nedenle Türkiye, kendi tarih ve coğrafyasından kaynaklanan güç kaynaklarını harekete geçirmek suretiyle potansiyelini ortaya koymalıdır (Davutoğlu, 2011: 115-118). Bu yaklaşım Türk dış politikasında tarihsel ve coğrafi derinliğin bütünleştirilerek bir strateji geliştirmeyi gerektirmekte, bunu yaparken de etki alanını arttırabilmek adına barışçıl ve diplomatik yolları öne çıkartmaktadır (Davutoğlu, 2011: 115-118).

Bu hedef doğrultusunda dış politikasını “girişimci ve insani dış politika” olarak adlandıran Türkiye, yalnızca kendisini doğrudan ilgilendiren meselelere karışmayarak dış politikasının coğrafi ölçeğini bütün küreyi içine alacak şekilde genişletme hedefiyle hareket ettiğini ilan etmiştir. (Dışişleri Bakanlığı, 03.02.2020). Buna göre, Afrika, Asya ve Güney Amerika dahil olmak üzere dünyanın pek çok bölgesiyle geliştirilmiş diplomatik bağlar kurmaya çalışılmış; bu bölgelerdeki barış operasyonlarına da destek sağlamak suretiyle hem sahada hem de diplomasi masasında yer alarak yeni dış politika alanları açılmaya gayret edilmiştir. Oğuzlu bu dönüşümü, çevresinde ve küresel ölçekte barış ve istikrara katkı vermenin Türkiye’nin kendi içinde de istikrarı yakalamasında önemli olduğu düşüncesinin ortaya çıkmaya başlaması olarak açıklamaktadır (2015, 242-243). Koçer de benzer şekilde Türkiye’nin söz konusu operasyonlar aracılığıyla pro-aktif bir yaklaşım sergilediğini ve esasında ulusal güvenliği sağlamak için uluslararası güvenliğe katkı vermesi gerektiği inancıyla hareket ettiğini savunmaktadır (2006: 60-61). Dolayısıyla Türkiye’nin çok boyutlu dış politikasının ve hedeflerinin önemli ayaklarından birisi barış operasyonlarına katılım olurken bunun aynı zamanda devletin genel dönüşümünün de bir göstergesi olması amaçlanmıştır.

Türkiye’nin barış operasyonlarına katılımı resmi söyleme göre ilkesel bir bakış açısına da sahiptir. Türk Silahlı Kuvvetleri’nin internet sayfasında Türkiye’nin barışa dair yaklaşımının altyapısı şu şekilde ifade edilmektedir:

“Türkiye’nin dünya barışının sağlanmasına ve bu alandaki katkısına bakıldığında, barışa katkı sağlama yaklaşımının cumhuriyetin temelinde yatan en önemli ilkelerden biri olduğu görülür. Çünkü bu nitelik,

cumhuriyeti kuran kadronun, en başta da Ulu Önder Atatürk'ün kişisel özelliklerinden kaynaklanmakta, hayatının büyük bölümünü savaş meydanlarında geçirmiş olması ve savaşın vahşetine yakından ve bizzat şahit olmuş bir komutan olması, harpte kazandığı tecrübeleri barışın sağlanmasında kullanmasına yol açmıştır. Türkiye ve barış denildiğinde, ilk olarak Türk Dış Politikası'nın da temelini oluşturan 'Yurtta Sulh Cihanda Sulh' ifadesi akla gelmektedir" (TSK, 01.02.2020).

Bu ifadeyle barış operasyonlarına dair yaklaşımının temelini devlet geleneğine dayandıran Türkiye, ayrıca bölge barışı için de bu katılımların gerekliliğini vurgulamaktadır. Bilhassa Soğuk Savaş döneminden sonra ortaya çıkan ve etkileri her geçen gün daha da artan bölgesel ve küresel istikrarsızlıklar karşısında Türkiye'nin de yeni yaklaşımlar geliştirmek zorunda kalması vurgusuyla birlikte; Türkiye'nin "giderek daha fazla artan oranla askerî eğitim işbirliği, barış için ortaklık programı, çok uluslu barış gücü teşkili faaliyetlerine önem vermeye ve barışı destekleme harekâtına daha fazla katkı sağlamaya başladığı" belirtilmektedir (TSK, 01.02.2020).

Nihayetinde, Türkiye, dış politikasında ulusal güvenliğin, bölgesel barışın, kısa ve orta vadeli hedeflerin ve girişimci stratejilerinin sağlanabilmesi adına barış operasyonlarına katılım sağlamaktadır. Bununla birlikte, bu hususta genel bir değerlendirme yapılabilmesi adına Türkiye'nin katıldığı operasyonlardaki katılım yoğunlukları ve yöntemleri de incelenmelidir. Bu bağlamda, Türkiye'nin barış operasyonlarına katılırken aktif çatışma ortamının içinde olmamayı genellikle tercih ettiği belirtilmelidir. 1990'lı yıllarda istisnalar hariç çoğunlukla çatışmadan uzak nitelikleriyle gözlem misyonlarına dahil olmuştur. Bununla birlikte, yüksek personel desteği ile katıldığı bazı misyonlarda da Türkiye'nin çatışmadan uzak pozisyonlar tercih ettiği görülmektedir. Bunlardan bir tanesi Afganistan'da icra edilen misyondur. Süreç içerisinde isimleri değişmekle birlikte devam eden misyonlara Türkiye önemli katılımlar sağlamış ancak yukarıda da bahsedildiği üzere çatışma bölgesinde yer almamayı koşul olarak belirlemiştir. Benzer şekilde Lübnan'da UNIFIL'e de dahil olan Türkiye, misyona katılma kararının alınması sırasında hem meselenin İsrail'le ilgili olan kısmı hem de Türk askerinin Hizbullah'la karşı karşıya gelmesi endişeleri nedeniyle yoğun iç tartışmalar yaşamış, dönemin karar alıcıları Türkiye'nin yalnızca ateşkesin denetlenmesinde görevli olduğunu kamuoyuna açıklama ihtiyacı hissetmişlerdir (Gruen, 2006: 436-438). Yakın dönemde katılım gösterilen ve devam eden misyonlar düşünüldüğünde ise intikal eden personel sayısının azlığı dikkat çekerken, Türkiye'nin önceliğinin bu misyonlara katılım gösteren ülkelerden birisi olmak olduğu iddia edilebilir. Elbette ki bu eleştiri yalnızca Türkiye için geçerli bir durum olarak ortaya çıkmamakta, kendisi çatışma ortamının içerisindeki devletler (Pakistan gibi) haricinde kalanların benzer bir tutum takındığı görülmektedir (Peacekeeping, 03.02.2020).

Genel olarak değerlendirildiğinde, Türkiye'nin bir taraftan pek çok barış operasyonuna dahil olmasıyla aktif bir katılımcı ülke olduğu; diğer yandan da bu katılımların yoğunluk ve içerik bakımından etkinliğinin tartışma konusu olduğu ve dolayısıyla Türkiye'nin barış operasyonlarını dış politika hedefleri bağlamında araçsallaştırdığı düşünülmektedir. Bu bağlamda, yukarıda da bahsedildiği üzere esasında Türkiye'nin çıkar odaklı bir yaklaşımla bu operasyonlara katıldığı iddia edilebilir. Özellikle 2000'li yıllar düşünüldüğünde, Türkiye'nin değer odaklı tutuma en yakın hareket ettiği dönem olduğu görülmektedir. Ancak bu dönemde dahi Türkiye'nin bir takım dış politika hedeflerini gerçekleştirme adına uluslararası toplumun aktif bir üyesi olma stratejisi yürüttüğü ve bunun da bir ayağı olarak barış operasyonlarını kullandığı görülmektedir. Bu hususta bilhassa Lübnan misyonuna dair yapılan çalışmalarda bu yaklaşım vurgulanmaktadır. Türkiye'nin Kore Savaşı neticesinde NATO üyeliğini elde etmesi gibi bir durumun Lübnan için de geçerli olduğu ve Türkiye'nin bu sayede AB üyeliğine yönelik bir adım attığı sıklıkla tartışılmıştır (Gruen, 2006: 436). Aynı şekilde, Türkiye'nin AK Parti döneminde katıldığı geniş bir coğrafyaya yayılmış barış misyonlarının, dönemin diğer dış politika uygulamalarıyla birlikte değerlendirildiğinde 2009-2010 dönemi BM Güvenlik Konseyi geçici üyeliğine katkı sağladığı görülmektedir (Satana, 2013: 368). Bölgesinin ötesinde dünyanın çeşitli coğrafyalarında geliştirilmiş diplomatik ilişkiler ve uluslararası barış vurgusu Türkiye'yi diğer ülkeler nezdinde güvenilir aktör kimliğine taşımıştır. Dolayısıyla bu politikaların Neack'in devletlerin barış operasyonlarına katılımlarında temel motivasyonlardan birisinin uluslararası alanda prestij elde etmek olduğu (1995: 194) iddiasıyla örtüştüğü ve esasında Türkiye'nin çıkarları doğrultusunda bu operasyonları araçsallaştırdığı ortaya çıkmaktadır.

Türkiye'nin 2010'lu yıllardaki dış politika yaklaşımları incelendiğinde de bu benzer tutumun korunduğu ve hatta bu defa daha ulusal güvenlik odaklı bir politika benimsendiği görülmektedir. Halihazırda devam eden misyonlara katılımını benzer yoğunlukta sürdüren Türkiye, bu süreçte barış operasyonlarını dış politika gündeminin alt

sıralarına yerleştirmiştir. Elbette ki bu yaklaşımın altında yatan temel hususlardan bir tanesi, Türkiye'nin başta komşularında olmak üzere yakın çevresinde bilhassa Arap Ayaklanmaları süreciyle birlikte yaşanan çatışmaların, Türkiye'nin güvenliğini doğrudan tehdit eder bir hal almasıdır. Özellikle Suriye İç Savaşı ile alakalı olarak doğrudan ve dolaylı çok sayıda tehditle yüzleşmek zorunda kalan Türkiye, bu meselenin halledilebilmesi için bir dizi dış politika stratejisi izlemiştir. Özünde uluslararası sistem üzerinden çatışmanın yönetilmesi politikası belirleyen Türkiye, bu konuda başarılı olamayınca 2016 yılında itibaren tek taraflı barış operasyonlarına girişmeye başlamıştır. Bununla birlikte, Türkiye'nin Batı müttefikliği içerisindeki konumu tartışılmaya başlarken hem ABD ile hem de AB ile yaşanan sorunlar Türkiye'nin daha güvenlik odaklı bir yaklaşım benimsemesine yol açmıştır. 2000'li yıllarda bölge ülkeleriyle kurulan işbirliği temelli ilişkilerin ilerleyen süreçte yerini rekabet ve çatışma ortamına bırakması ile önceki on yılda inşa edilen güvenilir ve barışçıl ülke kimliğinin erozyona uğraması, Türkiye'nin uluslararası alanda etkin bir rol oynamasını engellemiştir. Türkiye, her ne kadar bir takım dış yardım politikalarıyla benzer bir strateji yürütmeye çalışsa da (Dışişleri Bakanlığı, 12.05.2020) bu dönemde çok uluslu barış operasyonlarındaki aktifliğini yitirmeye başlamıştır. Bu bağlamda, Türkiye'nin mevcut tablo üzerinden değerlendirildiğinde çıkar tanımı içerisinde barış operasyonlarına yoğun katılımın yer aldığını belirtmek yanlış olacaktır.

Sonuç olarak, Türkiye özellikle son 30 yıllık süreçte çok uluslu barış operasyonlarına katılmaya dış politikasında yer vermiş ve vermeye devam etmektedir. Bu katılımlarının analizi noktasında ise Türkiye'nin ulusal ve uluslararası güvenliğe dair stratejilerinin belirleyici olduğu görülmektedir. Çıkar tanımının, operasyonlara katılmayı gerektirdiği düşünüldüğü dönemlerde aktif bir katılım gerçekleştiren Türkiye, bunu realist bir yaklaşımla ele almakta ve dolayısıyla katılımını araçsallaştırmaktadır. Aynı zamanda, ciddi bir bedel ödeme durumundan kaçınmak adına da ya çatışma bölgesinden uzak görevler üstlenmekte ya da daha az ilgili bulunduğu misyonlara sınırlı bir destek vermektedir. Bununla birlikte, Türkiye katılımlarını barışçılık ve insanilik söylemi üzerinden inşa ederek esasında meşruiyet ve prestij hedeflerine de ulaşmaya çalışmaktadır.

SONUÇ

Bu çalışmada, çok uluslu barış operasyonlarına katılmak suretiyle sağlanacak uluslararası barış ve güvenliğin, dış politikasının temel amaçlarının en önemlilerinden birisi olduğu iddiasına sahip Türkiye'nin bu operasyonlara katılımı, tarihsel ve nedensel bağlamda incelenerek test edilmiştir. Çalışmada ulaşılan başlıca sonuç, Türkiye'nin çıkarları üzerinden barış operasyonlarını araçsallaştırdığı ve çıkarına hizmet edecek şekilde süreç içerisinde farklı tutumlar takındığı olmuştur. Dolayısıyla, Türkiye'nin realist yaklaşımlar temelinde açıklanabilecek bir barış operasyonu stratejisi benimsediği düşünülmektedir.

Buna göre Türkiye'nin temel çıkarları ve buna bağlı olarak stratejisi, Soğuk Savaş döneminde Batı güvenlik sistemi içerisindeki yerini sağlamlaştırmak ve başlıca tehdit unsuru olan, SSCB ve Doğu Bloku'na karşı kendi güvenliğini temin edebilmek olmuştur. Bu nedenle bu süreçte Türkiye yalnızca Kore Savaşı'na dahil olmuş ve ilerleyen dönemde genel olarak "karışmama" ilkesi üzerinden hareket etmiştir. Soğuk Savaş sonrası dönemde ise değişen iki kutuplu yapı ve ortaya çıkan belirsizlik halinin, Türkiye'nin uluslararası güvenlik bakımından önemini sorgulanmaya başlanmasını beraberinde getirmesiyle birlikte Türkiye, uluslararası çatışmalara daha fazla dahil olmak suretiyle yeni güvenlik perspektifini inşa etmeye çalışmıştır. Bu bağlamda, başta yakın çevresinde yaşanan çatışmalara yönelik olmak üzere önemli sayıda barış operasyonuna dahil olan Türkiye, 1990'lı yıllar boyunca operasyonların aktif katılımcı ülkelerinden birisi olmuştur. 2000'li yıllarla birlikte, değişen dış politika hedeflerinin uluslararası alanda aktif olmaktan geçtiğine dair bir düşünce ile hareket eden Türkiye yine 11 Eylül saldırıları ve AB üyeliği süreci gibi bir takım uluslararası gelişmelerin de etkisiyle hem BM hem de diğer uluslararası örgütler nezdinde barış operasyonlarına katılmayı öncelikli uygulamalardan birisi olarak benimsemiştir. Bu süreçte önemli operasyonlara yoğun bir destekle katılım sağlayan Türkiye, genel bir tutum olarak ise çatışma ortamından uzak kalma politikası yürütmüştür. Bu yaklaşım, eleştirileri beraberinde getirirken Türkiye'nin çıkar odaklı politikalarının da bir yansıması olmuştur. Ayrıca aynı dönemde Türkiye'nin elde ettiği prestij, uluslararası politikada daha etkin bir aktör olmasını beraberinde getirirken barış operasyonları bu sürece olumlu etki sağlamıştır. 2010'lu yıllar ise Türkiye'nin aktif katılım ve barış operasyonlarına yoğun ilgi döneminin bir anlamda sonlanması olarak kabul edilebilecek bir dönem olmuştur. Türkiye'nin daha fazla ulusal güvenlik temelli bir yaklaşıma girmesi, barış operasyonlarını daha az görünür hale getirirken; bu tutum Türkiye'nin çıkar odaklı anlayışının da önemli bir göstergesi olmuştur.

Çalışmada elde edilen bulgulardan bir diğeri ise Türkiye'nin barış operasyonlarına yönelik çıkar temelli politikasının esasında eleştirel kuramın açıklamalarıyla da benzerlik taşımasıdır. Yukarıda da bahsedildiği üzere, Türkiye çıkarlarına ulaşmak adına barış operasyonlarını araçsallaştırırken bir yandan da söylemleriyle barış operasyonlarını barış ve istikrar için önemli birer yöntem olarak ilan etmiştir. Ayrıca, başta ABD olmak üzere Batılı devletlerin operasyonların daha geniş katılımı ve geniş coğrafyalarda icra edilmesine yönelik başlattıkları reform çağrıları da Türkiye tarafından karşılık bulurken; bilhassa sivil ve polis personellerle yürütülen barış inşası faaliyetlerine önemli bir ağırlık verilmiştir. Bu hususta eleştirel kuramın temel itirazı olan bu yöntemin aslında bir New York Ortodoksluğu yarattığı iddiası düşünüldüğünde, Türkiye'nin de bu tek tip barış sürecine katkı sağladığı iddia edilebilir. Bununla birlikte, çatışma ortamında sorumluluk almak istememesiyle Türkiye'nin faaliyetlerinin eleştirilerle karşılaşması da olağandır. Bu bağlamda, bu bulgunun sonraki çalışmalar için bir temel oluşturması ve yeni çalışmalara yönelik eleştirel bir bakış açısının sağlanması, çalışmanın öncelikli beklentilerindedir. Türkiye gibi yakın çevresinde yoğun bir çatışma ortamı bulunan bir ülkenin ve o ülkenin akademik çevrelerinin bu hususta ciddi bir farkındalığa sahip olması ve müşterek barış güçleri noktasında mevcut uluslararası sistemin sınırlılıklarını aşan ve ideal bir anlayışa öncülük etmesi anlamlı olacaktır. Bu anlayışın, özellikle son dönemde yoğun bir güvenlik gündeminin içine dahil olan Türkiye'nin bu açmazdan çıkmasında önemli ve itici bir rol oynayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- AK Parti Seçim Beyanname. (2002). TBMM Kütüphanesi, <https://acikerisim.tbmm.gov.tr/xmlui/bitstream/handle/11543/954/200304063.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (12.05.2020).
- Bellamy, A. J. and Williams, P. D. (2013). "Introduction: The Politics and Challenges of Providing Peacekeepers", *Providing Peacekeepers: The Politics, Challenges, and Future of United Nations Peacekeeping Contributions*, (Ed: A. J. Bellamy and P. D. Williams), Oxford University Press, Oxford, 1-22.
- Berkok, U. G. (2006). "Third-Country Demand for Peacekeeping", *Defence and Peace Economics*, 17:5, 473-485.
- Bures, O. (2007). "Wanted: A Mid-Range Theory of International Peacekeeping", *International Studies Review*, 9: 3, 407-436.
- Davutoğlu, A. (2011). *Stratejik Derinlik: Türkiye'nin Uluslararası Konumu*, 71. Baskı, Küre Yayınları, İstanbul.
- Debrix, F. (1999). *Re-Envisioning Peacekeeping: The United Nations & the Mobilization of Ideology*, University of Minnesota Press, Minnesota.
- Dışişleri Bakanlığı. (2020). Birleşmiş Milletler Barış Operasyonlarına Yaklaşımımız Ve Katkılarımız. <http://www.mfa.gov.tr/birlesmis-milletler-baris-operasyonlari-yaklasimimiz-ve-katkilarimiz.tr.mfa> (01.02.2020).
- Dışişleri Bakanlığı. (2020). Türkiye ve NATO. <http://www.mfa.gov.tr/data/nato-bilgi--notu.pdf>. (02.02.2020).
- Dışişleri Bakanlığı. (2020). Türkiye'nin Uluslararası Acil İnsani Yardımları, http://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin_insan_i-yaridimlari.tr.mfa (12.05.2020).
- Dışişleri Bakanlığı. (2020). Türkiye'nin Girişimci ve İnsani Dış Politikası. <http://www.mfa.gov.tr/dis-politika-genel.tr.mfa>. (03.02.2020).
- Findlay, T. (1996). "Introduction", *Challenges for the New Peacekeepers*, (Ed: T. Findlay), Oxford University Press, Oxford.
- Findlay, T. (2002). *The Use of Force in UN Peace Operations*, Oxford University Press, Oxford.
- Gruen, G. E. (2006). "Turkey's Role in Peacekeeping Missions", *American Foreign Policy Interests: The Journal of the National Committee on American Foreign Policy*, 28:6, 435-449.
- Hürsoy, S. (2006). "Birleşmiş Milletler Barış Operasyonlarının Yeniden Yapılandırılması Çerçevesinde Avrupa Birliği Ve Türkiye'nin Sivil Katkıları", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 61:1, 201-222.
- Kaldor, M. (2012). *New and Old Wars: Organized Violence in a Global Era*, Polity Press. Cambridge.
- KKK. (2020). Barışı Destekleme Harekatı. <http://www.kkk.tsk.tr/BDH/BDH.aspx>. (01.02.2020).
- Koçer, G. (2006). "Türkiye'nin Barışı Destekleme Harekatlarına Katkısı", *Uluslararası İlişkiler*, 3:11, 47-70.
- Lebovic, J. H. (2004). "Uniting for Peace? Democracies and United Nations Peace Operations after the Cold War", *The Journal of Conflict Resolution*, 48:6, 910-936.
- NATO. (2017). Archive ISAF Placemats. <https://www.nato.int/cps/en/natolive/107995.htm>. (02.01.2020).
- NATO. (2019). Resolute Support Mission (RSM): Key Facts and Figures. https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2019_10/20191022_2019-10-RSM-Placemat.pdf. (01.02.2020).
- Neack, L. (1995). "UN Peace-keeping: In the Interest of Community or Self?", *Journal of Peace Research*, 32:2, 181-196.
- Oğuzlu, H. T. and Güngör, U. (2006). "Peace Operations and the Transformation of Turkey's Security Policy", *Contemporary Security Policy*, 27:3, 472-488.
- Oğuzlu, T. (2015), "Güvenlik Kültürü ve Türk Dış Politikası", *Bilig*, 72, 223-250.
- Öniş, Z. and Yılmaz, Ş. (2009). "Between Europeanization and Euro-Asianism: Foreign Policy Activism in Turkey during the AKP Era", *Turkish Studies*, 10:1, 7-24.
- Parlar Dal, E. (2018). "Assessing Turkey's changing conflict management role after the Cold War: actorness, approaches and tools", *Third World Quarterly*, 39:12, 2291-2314.
- Peacekeeping. (2008). United Nations Peacekeeping Operations Principles and Guidelines. https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/peacekeeping/en/capstone_eng.pdf. (01.02.2020).
- Peacekeeping. (2020). Data. <https://peacekeeping.un.org/en/data>. (03.02.2020).

- Peacekeeping. (2020). Department of Peace Operations. <https://peacekeeping.un.org/en/department-of-peace-operations>. (04.02.2020).
- Peacekeeping. (2020). List of Peacekeeping Operations 1948-2019. https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/unpeacekeeping-operationlist_3_1_0.pdf. (02.02.2020).
- Peacekeeping. (2020). Our History. <https://peacekeeping.un.org/en/our-history>. (01.02.2020).
- Peacekeeping. (2020). Troop and Police Contributors. <https://peacekeeping.un.org/en/troop-and-police-contributors>. (08.02.2020).
- Peacekeeping. (2020). UNIIMOG. <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/uniimog.htm>. (05.02.2020).
- Peacekeeping. (2020). UNIKOM. <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unikom/index.html>. (06.02.2020).
- Peacekeeping. (2020). UNOSOM II. <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unosom2facts.html>. (07.02.2020).
- Pugh, M. (2004). "Peacekeeping and Critical Theory", *International Peacekeeping*, 11: 1, 39-58.
- Satana, N. S. (2013). "Turkey", *Providing Peacekeepers: The Politics, Challenges, and Future of United Nations Peacekeeping Contributions*, (Ed: A. J. Bellamy and P. D. Williams), Oxford University Press, Oxford, 355-375.
- Sezer, D. B. (1992). "Turkey's grand strategy facing a dilemma", *The International Spectator: Italian Journal of International Affairs*, 27:1, 17-32.
- T.C. Resmi Gazete. (1945). Birleşmiş Milletler Andlaşması, 24 Ağustos, Sayı: 6092. <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/3-30.pdf>. (01.02.2020).
- TSK. (2020). Türkiye'nin Barışı Destekleme Harekâtına Katkıları. <https://www.tsk.tr/Sayfalar?viewName=BarisiDestekleme>. (01.02.2020).
- UN. (1950). Resolution of 25 June 1950. [https://undocs.org/S/RES/82\(1950\)](https://undocs.org/S/RES/82(1950)). (01.02.2020).
- UN. (2000). Report of the International Civil Service Commission for the year 2000. General Assembly Official Records (A/55/30). https://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/55/305. (01.02.2020).
- UN. (2005). Resolutions adopted by the General Assembly at its 60th session, A/RES/60/1, <https://undocs.org/A/RES/60/1>. (02.01.2020).
- UN. (2006). "Peace operations 2010" reform strategy. <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/peacekeeping/en/po2010.pdf>. (01.02.2020).
- UN. (2014). Secretary-General's statement on appointment of High-Level Independent Panel on Peace Operations. <https://www.un.org/sg/en/content/sg/statement/2014-10-31/secretary-generals-statement-appointment-high-level-independent>. (01.02.2020).
- UN. (2020). Maintain International Peace and Security. <https://www.un.org/en/sections/what-we-do/maintain-international-peace-and-security/index.html>. (01.02.2020).
- UN. (2020). Secretary-General's Initiative on Action for Peacekeeping. <https://www.un.org/en/A4P/>. (02.02.2020).
- UNMIK. (2020). <https://unmik.unmissions.org/>. (01.02.2020).
- Usden, R. and Juergenliemk, H. (2012). History of UN Peacekeeping, *Global Governance Institute Factsheet*. https://www.globalgovernance.eu/wp-content/uploads/2015/02/GGI-Factsheet-History-of-UN-Peacekeeping_October2012.pdf. (01.02.2020).
- Wheeler, N. J. (2002). *Saving Strangers: Humanitarian Intervention in International Society*, Oxford University Press, Oxford.
- Williams, J. (1999). "The ethical basis of humanitarian intervention, the security council and Yugoslavia", *International Peacekeeping*, 6:2, 1-23.
- Yılmaz, M. E. (2015). *Toplumlar Arası Çatışmalarda Barışı İnşa Etmek BM Barış Güçleri ve Alternatif Uyuşmazlık Çözümü*, Dora, Bursa.

Beyan ve Açıklamalar (Disclosure Statements)

1. Bu çalışmanın yazarları, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyduklarını kabul etmektedirler (The authors of this article confirm that their work complies with the principles of research and publication ethics).
2. Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir (No potential conflict of interest was reported by the authors).
3. Bu çalışma, intihal tarama programı kullanılarak intihal taramasından geçirilmiştir (This article was screened for potential plagiarism using a plagiarism screening program).